

Opis obszaru i podobszary badania efektów społecznych działalności spółdzielni

Obszar 1: Jobmachine (tworzenie miejsc pracy oraz inwestycje w kapitał ludzki rozumiane jako podnoszenie kwalifikacji oraz działania nakierowane na integrację zawodową i społeczną pracowników/członków). Wymiar ten skupia się na działaniach związanych z generowaniem nowych miejsc pracy (szczególnie dla osób zagrożonych wykluczeniem społecznym) oraz podażą usług w zakresie doradztwa zawodowego, szkoleń zawodowych, staży i innych form działania pomocnych w powrocie do pełnienia ról zawodowych. W tym miejscu należy zauważyć, że spółdzielnie socjalne oraz inwalidów i niewidomych, jako specyficzne rodzaje spółdzielni pracy w pełni wpisują się w wymiar nazwany jobmachine gdyż zarówno zatrudniają osoby zagrożone wykluczeniem społecznym¹, jak i prowadzą działania zmierzające do podnoszenia kwalifikacji oraz integrujące społecznie i zawodowo swoich pracowników/członków. Spółdzielnie pracy nie są zobligowane do tego by tworzyć miejsca pracy dla osób wykluczonych społecznie oraz inwestować w kapitał ludzki swoich członków/pracowników. Planowane badania mogą pomóc w ocenie na ile spółdzielnie, które posiadają ustawowe zapisy o konieczności zatrudnienia, podnoszenia kwalifikacji oraz działań reintegracji społeczno – zawodowej w stosunku do osób zagrożonych wykluczeniem społecznym faktycznie je realizują oraz na ile spółdzielnie pracy też wpisują się w realizację celu jobmachine.

W ramach tego obszaru zostały wyróżnione następujące 2 podobszary:

1.1 Zatrudnienie: zatrudnienie w spółdzielniach osób pozostających bez pracy (z wyróżnieniem osób należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym).

1.2 Inwestycje w kapitał ludzki: dostarczenie/zaktualizowanie kwalifikacji pracowników spółdzielni, w tym należących do grup zagrożonych wykluczeniem społecznym. Działania związane z **reintegracją społeczno-zawodową** obejmujące poza podnoszeniem kwalifikacji zawodowych nabywanie tzw. umiejętności „miękkich”, działania mające na celu podtrzymanie u członków/pracowników spółdzielni umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych i zawodowych w miejscu pracy.

Obszar 2: Kapitał społeczny obejmuje pomiar działań związanych z zasięgiem i rodzajem podejmowanych inicjatyw partnerskich (usieciowieniem spółdzielni) oraz działaniami zmierzającymi do aktywizacji mieszkańców danej społeczności lokalnej. W obrębie tego obszaru wyróżniono 2 podobszary do pomiaru efektów działań:

2.1 Usieciowienie spółdzielni: uczestnictwo spółdzielni we wspólnych (partnerskich) działaniach (formalnych, nieformalnych), z uwzględnieniem współpracy międzysektorowej.

2.2 Aktywizacja społeczna: włączenie mieszkańców w działania spółdzielni na rzecz społeczności lokalnej.

¹ Wyjaśnienie pojęcia znajduje się w załączniku nr 3. Należy podać jego nazwę.

Obszar 3 Społeczność lokalna skupia się na pozytywnym wpływie spółdzielni na społeczność lokalną, w ramach której funkcjonują, poprzez dostarczanie jej mieszkańcom konkretnych produktów lub usług. Na potrzeby pomiaru, obszar ten został podzielony na 2 podobszary:

3.1 Usługi społeczne użyteczności publicznej. Nie występuje jednolita definicja „usługi użyteczności publicznej”. Traktat ustanawiający Wspólnotę Europejską (TWE) posługuje się pojęciem „usług świadczonych w ogólnym interesie gospodarczym”. Art. 16 TWE podkreśla, że usługi takie zajmują szczególne miejsce wśród wspólnych wartości UE oraz mają znaczenie dla wspierania spójności społeczno – gospodarczej [Cichowicz i in., 2007]. W Krajowym Programie Rozwoju Ekonomii Społecznej wymienione zostały konkretne usługi społeczne użyteczności publicznej według CPV (19 pozycji), do których można zaliczyć m.in.: Usługi opieki społecznej dla osób starszych, usługi opieki społecznej dla osób niepełnosprawnych, usługi opieki społecznej dla dzieci i młodzieży czy Usługi zdrowotne świadczone na rzecz wspólnot (lokalne programy zdrowia publicznego [Krajowy Program Rozwoju..., 2014].

3.2 Produkt lokalny rozumiany jako oferta produktów spółdzielni bazujących na potencjale danej społeczności lokalnej (specyficznych dla danego miejsca, tzw. „marka lokalna”). Produkt lokalny musi wyróżniać cecha/cechy specyficzne dla społeczności lokalnych np. opieranie się na tradycjach, dziedzictwie kulturowym czy walorach środowiskowych. Pożądanymi cechami produktu lokalnego jest promocja społeczności lokalnej oraz tworzenie nowych miejsc pracy dla tej społeczności.

Obszar 4 Demokratyczne zarządzanie rozumiane jako współzrządzenie spółdzielnią przez spółdzielców (członków spółdzielni) oznaczające stworzenie im realnej możliwości wpływu na podejmowanie kluczowych decyzji (np. podział nadwyżki bilansowej, wejście na nowy rynek) oraz zespołowego rozwiązywania problemów. W przypadku ruchu spółdzielczego demokratyczne zarządzanie jest istotą tego typu organizacji; każdy członek posiada bowiem jeden głos decyzyjny, a z członkostwem związana jest współodpowiedzialność wymagająca uprawnień do kontroli nad decyzjami finansowymi zarządu oraz wpływu na jego wybór bądź odwołanie. Co w praktyce może oznaczać demokratyczne zarządzanie w PS? Oto kilka wybranych na podstawie analizy literatury przesłanek:

- „Jeden członek, jeden głos”. Zasada obowiązująca w spółdzielniach oznaczająca, że kluczowe decyzje podejmowane są w trakcie walnego zgromadzenia członków, podczas którego każdy ma taki sam wpływ na decyzje na zasadach demokratycznych.
- otwarty charakter członkostwa i nabywania praw w zarządzaniu.
- partycypacyjny styl zarządzania w miejscu pracy [Aiken 2005, s. 67]. Zasada odnosząca się do posiadania struktur reprezentujących członków/ pracowników w procesie podejmowania decyzji lub ciał konsultacyjnych.

- funkcja demokratyczna polegająca na włączaniu członków w proces demokratycznego wyłaniania władz organizacji [Leś, 2008]. Wskaźnik jest stosowany w badaniu GUS adresowanym do organizacji non profit (Badanie na formularzu SOF – 5).

Zgodnie z decyzją zespołu badawczego **do dalszego etapu prac zostaną włączone wskaźniki z wymiaru 1: Jobmachine, które obejmują działania specyficzne dla badanych spółdzielni**. Uzasadnieniem włączenia wskaźników z tego wymiaru było jego relatywnie uniwersalne występowanie we wszystkich typach badanych spółdzielni (funkcja zatrudnieniowa jako immanentna cecha spółdzielni opartych na pracy). Selekcja miar była również konieczna ze względu na ograniczony rozmiar kwestionariusza do badań.